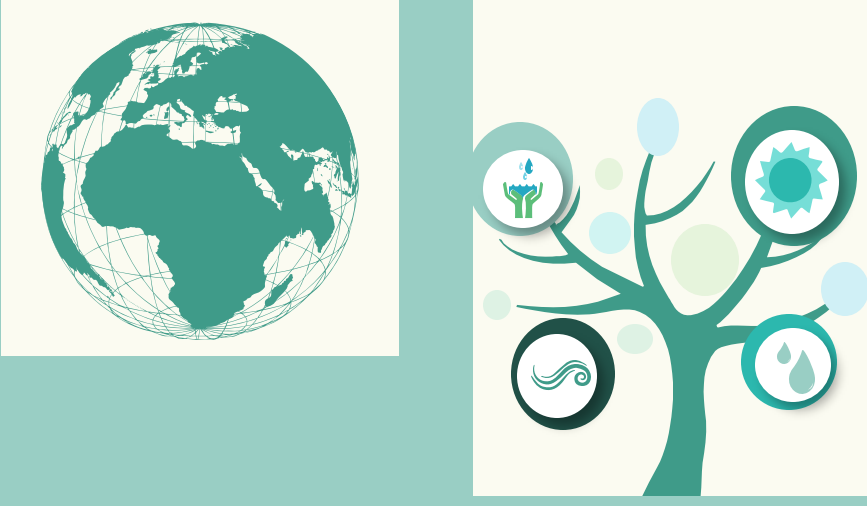

การรวบรวมความหลากหลายของเชื้อพันธุ์พืชกาแฟโรบัสตา

Collection and Conservation of Robusta Coffee (*Coffea canephora*) Germplasm Diversity

อรทัย รัตนชัย¹ ตารากร เฝ้าชู¹ สุภาภรณ์ สาขาติ² พันธทิพย์ มีสติติย์¹ ทิพยา ไกรทอง¹

¹ ศูนย์วิจัยพืชสวนชุมพร ร.อ.สว.จ.ชุมพร 86130 โทรศัพท์ 077-556191 ² สถาบันวิจัยพืชสวน กรมวิชาการเกษตร ถนนพหลโยธิน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทรศัพท์ 0 2579 0583

บทคัดย่อ

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมกาแฟทั่วโลก ทั้งในแง่ปริมาณของอุณหภูมิ ปริมาณฝน และการแพร่ระบาดของโรคแมลง การมีฐานพันธุกรรมที่หลากหลายจึงเปรียบเสมือนหลักประกันความอยู่รอดของกาแฟในอนาคต การรวบรวมความหลากหลายของเชื้อพันธุ์พืชกาแฟโรบัสตา สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เรื่องความมั่นคงด้านฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การสร้างความสามารถในการแข่งขัน และการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวม และจำแนกพันธุ์กาแฟทั้งสายพันธุ์พื้นเมืองและสายพันธุ์การค้า จากแหล่งปลูกทั่วประเทศ อนุรักษ์สายพันธุ์ไว้สำหรับใช้ประโยชน์ในด้านเป็นแหล่งพันธุกรรมในการปรับปรุงพันธุ์ ดำเนินการศึกษาในแปลงรวบรวมพันธุ์ของศูนย์วิจัยพืชสวนชุมพร ระหว่างปี พ.ศ. 2567-2569 โดยบันทึกข้อมูลทางสัณฐานวิทยาของเชื้อพันธุ์พืช ตามระบบของ IPGRI จำนวน 20 สายพันธุ์ จากการศึกษาลักษณะสัณฐานวิทยา พบมีความแตกต่างกันในส่วนของความกว้างใบ ความยาวใบ จำนวนกึ่งที่แตก ลักษณะหูใบ ความยาวหูใบ ความยาวก้านใบ และปริมาณคาเฟอีน ซึ่งข้อมูลการรวบรวมความหลากหลายของเชื้อพันธุ์พืชกาแฟ โรบัสตาในครั้งนี้ ไม่เพียงแต่ช่วยป้องกันการสูญเสียพันธุกรรมพื้นเมือง แต่ยังเป็นธนาคารพันธุกรรมที่สำคัญสำหรับนักปรับปรุงพันธุ์ ในการนำไปพัฒนาสายพันธุ์กาแฟ โรบัสตาคุณภาพสูงที่ทนทานต่อโรคและสภาพอากาศที่ผันผวนในอนาคต

บทนำ

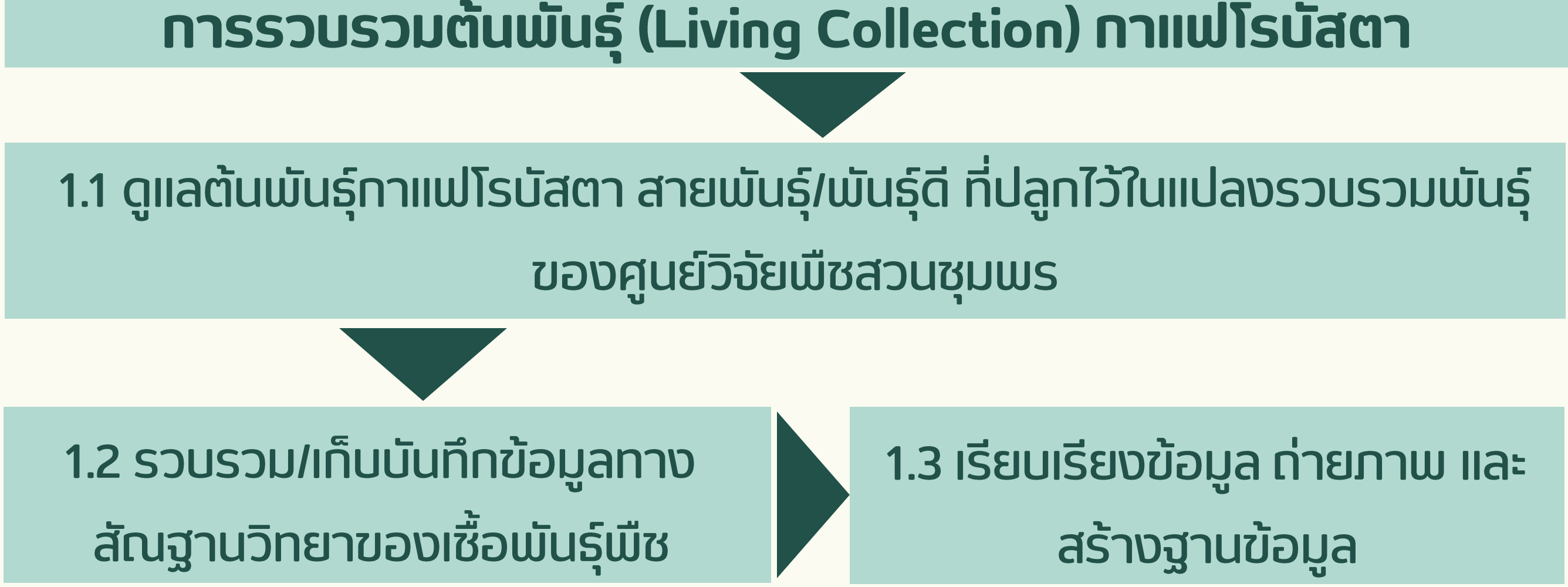
กาแฟโรบัสตา เป็นพืชเศรษฐกิจที่มีความสำคัญระดับโลกและระดับประเทศ โดยคิดเป็นสัดส่วนประมาณ 40% ของปริมาณการผลิตกาแฟทั่วโลก ศูนย์วิจัยพืชสวนชุมพร มีการรวบรวมความหลากหลายทางพันธุกรรมทั้งภายในประเทศ และการนำเข้าพันธุ์จากต่างประเทศ โดยมีการนำเชื้อพันธุกรรมจากการรวบรวมพันธุ์มาใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงพันธุ์ พันธุ์กาแฟที่ให้ผลผลิตสูงและคุณภาพของเมล็ด เป็นที่ยอมรับของตลาดทั้งในและต่างประเทศ

วัตถุประสงค์

เพื่อรวบรวม และจำแนกพันธุ์กาแฟทั้งสายพันธุ์พื้นเมืองและสายพันธุ์การค้า จากแหล่งปลูกทั่วประเทศ อนุรักษ์สายพันธุ์ไว้ สำหรับใช้ประโยชน์ในด้านเป็นแหล่งพันธุกรรมในการปรับปรุงพันธุ์

วิธีปฏิบัติการทดลอง

ผลการดำเนินงาน

ดูแลต้นพันธุ์กาแฟโรบัสตา ที่ปลูกไว้ในแปลงรวบรวมพันธุ์ของศูนย์วิจัยพืชสวนชุมพร รวบรวม/เก็บบันทึกข้อมูลทางสัณฐานวิทยาของเชื้อพันธุ์พืช ตามระบบของ IPGRI อย่างน้อยจำนวน 20 สายพันธุ์ ข้อมูลทางสัณฐานวิทยา เช่น ลักษณะทรงต้น, ลักษณะทรงพุ่ม, สียอด, สีใบอ่อน, สีใบแก่, ลักษณะแผ่นใบ, ลักษณะปลายใบ, ความยาวใบ (ซม.), ความกว้างใบ (ซม.) วิเคราะห์เปอร์เซ็นต์คาเฟอีนในกาแฟโรบัสตา โดยวิธีทดสอบ In-house method TM-CH-030 based on AOAC (2019) 980.14 ปริมาณคาเฟอีนอยู่ในช่วง 0.99-2.09 เปอร์เซ็นต์

ผลการดำเนินงาน (ต่อ)

Table 1 Botanical characteristics of different Robusta coffee varieties

สายพันธุ์	ลักษณะทางพฤกษศาสตร์																	
	ทรงต้น	ทรงพุ่ม	แผ่นใบ	สียอดอ่อน	สีใบอ่อน	สีใบแก่	ปลายใบ	ความยาวใบ (ซม.)	ความกว้างใบ (ซม.)	ความสูงต้น	การเจริญเติบโตทางลำต้น	จำนวนกึ่งที่แตก (กึ่ง)	การแตกกิ่ง	การแตกกิ่งงอก	Stipule shape (รูปใบ)	ความยาวกึ่งใบ (ซม.)	ความยาวก้านใบ (ซม.)	สีก้านใบ
CT02	ตั้งตรง	ทรงระลอก	รูปรี (elliptic)	เขียวอมเหลือง (N144A)	เขียว (N144A)	เขียวเข้ม (N139A)	ติแหลม (apiculate)	22.5	10.15	ปานกลาง	monopodial	31	Many branches (primary) with few secondary branches	Horizontal or spreading	Triangular	7.26	1.28	Green
KA01	ตั้งตรง	ทรงระลอก	รูปรี (elliptic)	เขียวอมเหลือง (N144C)	เขียว (N146B)	เขียวเข้ม (N137B)	ติแหลม (apiculate)	18.25	7.95	ปานกลาง	monopodial	47	Many branches (primary) with many secondary branches	Horizontal or spreading	Ovate	5.03	1.36	Green
CS02	ตั้งตรง	ทรงระลอก	รูปรี (elliptic)	เขียวอมเหลือง (N152A)	เขียว (N144C)	เขียวเข้ม (N137A)	ติแหลม (apiculate)	19.75	8.65	ปานกลาง	monopodial	50	Many branches (primary) with few secondary branches	Horizontal or spreading	Ovate	6	1.53	Green
CS04	ตั้งตรง	ทรงระลอก	รูปรี (elliptic)	เขียวอมเหลือง (N152C)	เขียว (N143B)	เขียวเข้ม (N137B)	ติแหลม (acuminate)	17.4	8.5	ปานกลาง	monopodial	51	Many branches (primary) with few secondary branches	Horizontal or spreading	Ovate	6.84	1.34	Green
KP01	ตั้งตรง	ทรงระลอก	รูปรี (elliptic)	เขียวอมเหลือง (N144A)	เขียว (N143B)	เขียวเข้ม (N137A)	ติแหลม (apiculate)	17.35	8.6	สูง	monopodial	56	Many branches (primary) with few secondary branches	Horizontal or spreading	Triangular	6	1.45	Green

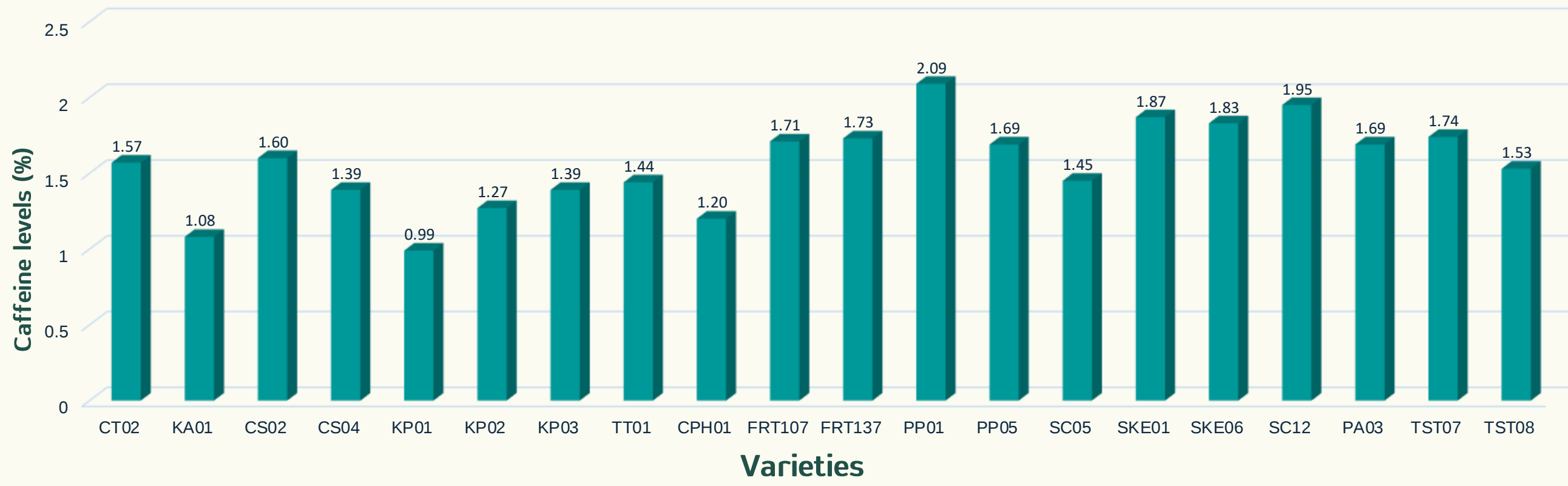

Figure 1 Caffeine levels in different coffee varieties

Figure 2 Figure 1 Botanical characteristics of Robusta coffee varieties

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษากาแฟโรบัสตา 20 สายพันธุ์ มีความแตกต่างกันในส่วนของความกว้างใบ ความยาวใบ จำนวนกึ่งที่แตก ลักษณะหูใบ ความยาวหูใบ ความยาวก้านใบ และปริมาณคาเฟอีน การรวบรวม และจำแนกพันธุ์กาแฟทั้งสายพันธุ์พื้นเมืองและสายพันธุ์การค้า จากแหล่งปลูกทั่วประเทศ เพื่ออนุรักษ์สายพันธุ์ไว้ และจัดทำฐานข้อมูล สำหรับใช้ประโยชน์ด้านเป็นแหล่งพันธุกรรมในการปรับปรุงพันธุ์ และการคัดเลือกพันธุ์ที่มีลักษณะดีเด่นสำหรับการพัฒนาสายพันธุ์ในอนาคต

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยและพัฒนาศูนย์รวบรวมความหลากหลายของเชื้อพันธุ์พืชสวนเศรษฐกิจและการจัดการอย่างยั่งยืน เป็นโครงการภายใต้แผนงานวิจัยและพัฒนาศูนย์รวบรวมความหลากหลายของเชื้อพันธุ์พืชและเห็ดและการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน ขอขอบคุณนางสุภาภรณ์ สาขาติ นักวิชาการเกษตรชำนาญการพิเศษ สถาบันวิจัยพืชสวน ที่ให้คำปรึกษาในการปฏิบัติงานด้วยดีเสมอมา เจ้าหน้าที่ของสถาบันวิจัยพืชสวน สำนักวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพ ศูนย์วิจัยพืชสวนชุมพร ที่มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานวิจัย และให้การช่วยเหลืองานวิจัย ล่วงไปด้วยดี

